Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2009 жыл 13-чю март, байрым кюн.
№ 46 (18147)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ **ВРЕМЯ** ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

З.М. Налоевге «Къабарты-Малкъар Республиканы халкъ жазыучусу» деген сыйлы атны атауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Миллет литератураны айнытыугъа уллу къыйын салгъаны эмда кёп жылланы ахшы ишлегени ючюн **НАЛОЕВ Заурби Магомедовичге** – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну эмда Россейни илмула академиясыны Къабарты-Малкъар Республиканы илму арасыны Гуманитар тинтиулени институтуну адыг фольклор бёлюмюню тамата илму къуллукъчусуна – «Къабарты-Малкъар Республиканы халкъ жазыучусу» деген атны атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти **А. КАНОКОВ**

Нальчик шахар, 2009 жылда 2-чи мартда, № 28-УП

Промышленность

Заказла дайым келедиле

Бир кезиуледе бу предприятие къыйын болумгъа тюшюп тургъан эсе да, «Станкозавод» ачыкъ акционер обществода хал игилене барады. Тёрели продукцияны – агъач жарашдырыучу станокланы, ызланы чыгъарыу бла бирге мында къурулуш комплексде ишни женгиллетирик кереклени хазырлау ырысхы къолайны кючлерге онг береди. Алчы технологияланы хайырланыугъа аслам эс бурулгъаны анга иги болушады.

Кризис къысылукъ этген кезиуде къалай кечинесиз деген соруубузгъа жууап бере, заводну генеральный директору Анатолий Мамбетов былай айтханды:

- Бир къауум предприятиялада, организациялада амалсыздан ишчилени санын азайтыргъа, ишчи ыйыкъны къысхартыргъа тюшген эсе да, бизде аллай жарсыу жокъду. Ол угъай эсенг, ишчилени санын ёсдюрюр акъылдабыз. Продукцияны изленнгенине кёре чыгъарабыз да, заказладан къуру болмайбыз. Аланы заманында толтурабыз. Аны хайырындан иш хакъны тыйгъычсыз берип, налогладан, тёлеуледен белгиленнген болжалда къутулуп, керек материалланы мажарып турургъа онг табабы.

Анатолий Хабалович андан арысында билдиргеннге кёре, бюгюнлеге 4-5 айны чырмаусуз ишлеп турурча заказла бардыла. Бу айны ахырында Сочиде агъач жарашдырыучу оборудованияны халкъла аралы кёрмючю бардырыллыкъды да, анга къатышыргъа хазырланыу бла байламлы жумушла бошала турадыла. Аны кезиуюнде жетишимли болур, жангы заказлагъа келишимле этип къайтыр умут барды.

- Асламында биз Москваны, Россейни башха регионларыны предприятияларыны, организацияларыны заказларын толтурабыз. Тырман эшитирча болмазгъа итинебиз. Хайырлы байламлыкъ кенгертиле барырына ишексизбиз. Озгъан айлада болдурулгъан кёрюмдюле, ишни барыуу алай таукел айтыргъа онг бередиле, - дейди ушакъ нёгерибиз.

КЪАЙГЪЫРМАЗЛАНЫ Борис.

КЪЫРАЛ ЖУМУШЛА

Биринчи жыйылыугъа хазырланадыла

Нальчикде Парламентни юйюнде КъМР-ни законла чыгъарыучу баш органыны 4-чю чакъырылыууну биринчи жыйылыуун бардырыу жаны бла ишчи къауумну кенгеши болгъанды. Ол республиканы Парламентини Регламентине тийишлиликде къуралгъанды.

Болжаллы халда ишлеген къауумгъа айырыулада законла чыгъарыучу органнга сайланнган тёрт политика партияны келечилери да киредиле: «Единая Россиядан» Б.Х. Жеруков, «Справедливая Россиядан» В.В.Кебеков, КПРФ-ден З.М. Шихалиева, ЛДПР-ден В.В. Гриневич. Дагъыда ишчи къауумгъа жыл санына кёре барындан да тамата депутат Къулбайланы Чомай да киргенди. Ол, Регламентге тийишлиликде, законла чыгъарыучу органны биринчи жыйылыуун Парламентни Председатели сайланнгынчы ачарыкъды эмда бардырлыкъды.

Ишчи къауум бир ненча къурау вопросха да къарагъанды. Ол санда Парламентни биринчи жыйылыууну повесткасы сюзюлгенди. Алай бла анда КъМР-ни Парламентини Регламентине тюрлениуле кийириуню, КъМР-ни Парламентини Эсеплеу комиссиясыны, КъМР-ни Парламентини Председателини, КъМР-ни Парламентинден РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Федерация Советинде келечисини, КъМР-ни Парламентини Председателини заместительлерини юсюнден, КъМР-ни Парламентини комитетлерини юслеринден, «КъМР-ни бир-бир законларына тюрлениуле кийириуню юсюнден» законопроектге эм башха вопрослагъа къараллыкъды.

Республиканы Парламентини жангы чакъырылыууну биринчи жыйылыуун бардырыу бла байламлы башха вопросла да сюзюлгендиле.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

ЖАРАШДЫРЫУЧУ ПРЕДПРИЯТИЯЛАДА

Алчылыкъны иймезге таукелдиле

Республиканы Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуну аш-азыкъ эм жарашдырыучу бёлюмюню предприятиялары озгъан жылда 6 миллиард сом багъасы товар продукция чыгъаргъандыла. Ол а, буруннгу жылны кёрюмдюсю бла тенглешдирип къарагъанда, 50 процентге кёпдю. Тюрлю-тюрлю налоглагъа 2 миллиард 500 миллион сом неда, аны аллында жылдан эсе, отуз процентге аслам ахча ётдюрюлгенди

Бёлюмню башчыларыны билдириулерине кёре, ол жетишимни болдуруугъа алчы предприятияла артыкъда аслам юлюш къошхандыла. Урван муниципальный районну Нарткъаладагъы «Агро-Инвест» консерва заводу аладан бириди. Ол предприятияны 220 адамдан къуралгъан шуёх эм жигер коллективини ахшы ишлери кенг белгилидиле. Сезон сайын ол тахта кёгетледен бла жемишледен 20 минг тоннадан аслам жарашдырады. Анда чыгъарылгъан продукция качество жаны бла европалы стандартлагъа толу келишеди. Аны себепли ол сатылмай къалгъан заман болмайды.

Аны озгъан жылны юлгюсюнде да кёрюрге боллукъду. Бирси жылладача, былтыр да предприятияны урунганлары нашаладан, помидорладан, жашил къудорудан консервала, тахта кёгетледен ассорти, томат паста эм башха затла этгендиле.

Саулай алып айтханда, коллектив жемишледен бла тахта кёгетледен 121 миллион условный банка хазырлагъанды эм алгъадан этилген келишимлеге тийишлиликде аланы Россейни тюрлю-тюрлю регионларына жибергенди. Нарткъалачы консервачыланы продукцияларыны качествосуна хайырланыучуланы жанындан бир тюрлю тарыгъыу келмегенди. Аны къой, ала быйыл да аллай келишимле этерге хазыр болгъанларын билдиредиле.

Былайда дагъыда бир затны юсюнден айта кетерге тийишлиди. Завод сырьёну фермер мюлкле ден, арендаторладан сатып алыу бла чекленмейди. Жерни арендагъа алып, тирликни кеси да ёсдюреди. Предприятияны адамларындан къуралгъан энчи бригада былтыр тахта кёгетлени 1700 гектарда ёсдюрген эди. Битимлеге агротехника жорукъла излегенча тынгылы къаралгъаны себепли аладан качестволу эм ахшы тирлик жыйылгъанды.

Алайды да, предприятие бёлюмде хар жаны бла да алчыланы санындады. Ол санда уруннганланы къыйынларын чыгъарыуда да. Озгъан жылда анда орталыкъ айлыкъ иш хакъ 7300 сом болгъанды. Ол республиканы жарашдырыучу предприятияларында бек бийик кёрюмдюге саналгъанды.

Юсюбюздеги жылда да алчыланы санында болургъа, алагъа бериллик прогноз кёрюмдюлени намыслы толтурургъа, районну эм республиканы бюджетлерин кючлеуге тийишли юлюш къошаргъа – коллектив кесини аллына аллай борчла салгъанды. Ол чеклеге жетер ючюн, предприятияда бюгюнлюкден окъуна хазырланып тебирегендиле: цехледе оборудованияланы къараллыкъ жерлерине ремонт этедиле, складланы, заводну арбазын тазалайдыла, банкала, алагъа башла, тахта кёгетле ёсдюрюрге арендагъа жер алыуну, семиртгичле, себерге урлукъла мажарыуну къайгъысын кёредиле.

ЖАШАРБЕКЛАНЫ М.

Фермерлик

Малланы саны ёседи

«Горный продукт» эл мюлк производство кооператив Элбрус районда жетишимли ишлеген мюлкледен бириди десек, жангыллыкъ тюйюлбюз. Ол 2006 жылда къуралгъанды эм андан берисинде малчылыкъны продукциясын чыгъарыу жаны бла ахшы кёрюмдюле болдура келеди. Сёз ючюн, тууарларыны санын эки кереге ёсдюргенди. Аланы асламысы саулугъан ийнекледиле. Аланы хар бири суткагъа онбеш-онжети литр сют береди. Бу кёрюмдю жаланда районда угъай, республикада окъуна бек бийикледен бириди.

Былтыргъы тау жайлыкъ кезиу мюлкге иги заман болгъанды, анда этилген муратдан эсе кёп сют чыгъарылгъанды. Мал къышлатыу да бусагъатда бир тюрлю чырмаусуз барады. Быйылны ал эки айында мюлк алты тоннадан аслам сют чыгъаргъанды. Кюн сайын саулугъан сютню ол кеси орналгъан Прохладна районда сатады.

Айтылгъан эл мюлк производство кооперативге ётгюрлюгю, къурау хунери болгъан Хасан Алимов башчылыкъ этеди. Ол битеу жашауун жылкъычылыкъ ишге жоралагъан атасыны ызын тутхан жашды. Коллективин да ишге кёллери бла берилген адамладан къурагъанды. Аны себепли бу мюлкню ахшы муратлары алыкъа алдадыла дерчады.

- Хасан Алимовча оноучула бизде кёбюрек болсала,-дегенди районну эл мюлк эм аш-азыкъ управлениясыны начальниги Беджиланы Рашит,-малчылыкъ бёлюмюбюз терк атламла бла айнырыкъ эди. Мен акъыл этгенден, бу мюлк быйыл бютюнда бийик кёрюмдюле болдурлукъду.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Турнир

Бек кючлюлени видеосъёмкала ачыкъларыкъдыла

Приэльбрусияда профессионал райдерлени араларында фрирайддан «Elbrus Open 2009» деген 2-чи турнир ачылгъанды. Анга къатышыргъа Домбайдан, Красная Полянадан, Москвадан, Санкт-Петербургдан, Нижний Новгороддан, Новокузнецкден, Ярославльден, Саратовдан, Уфадан, Новосибирскден, Белоруссиядан 100-ге жууукъ спортчу келгенди.

Былтыр биринчи турнирни бардырыугъа КъМР-ни Президенти Арсен Каноков себеплик этген эди. Ары дери таудан эркин тюшюуден эришиуле мында эки жылны бардырылмай тургъандыла.

Болсада Россейни кубогу ючюн эришиуле Минги тауну тийресинде тёрт жылны ичинде ётюп тургъандыла. Бизни профессионал фрирайдерлерибиз а ол болумну тюзетир акъылда «Elbrus Open» турнир къурагъандыла. Арсен Каноков да, аланы ол башламчылыкъларына ыразылыгъын билдирип, аны сагъа фондуна ахча бёлген эди.

«Элбрустуристни» таматасы Сабанчыланы Азрет айтханнга кёре, эришиуле 17-чи мартха дери бардырыллыкъдыла. Алай къар кёп жаугъаны бла байламлы аны биринчи кезиуюн бир къауум кюннге артха кёчюрюрге тюшгенди.

Турнир юч кезиуден къуралады. Квалификациялы тюшюу Терс-Къолну тийресинде 3 минг метр бийикликде бардырыллыкъды. Финал эришиуле уа Чегетде къыйын тау жоллу тау жухлада ётерикдиле. Хар спортчуну таудан тюшюую видеогъа алдырыллыкъды. Балланы уа судьяла алагъа къарагъандан сора саллыкъдыла.

Спортчуланы къоркъуусузлукъларын а Элбрус излеу-къутхарыу отряд жалчытады.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

ДУНИЯДАН ХАПАРЛА

Жаш тёлюге - къайгъырыу

Къырал Советни Президиумуну Тула шахарда болгъан кенгешинде сёз жаш адамланы жашауларыны, ишлерини юслеринден баргъанды. 14-30-жыллыкъ жашла бла къызла 38 миллиондула, миллетни тёртден биринден эсе кёпдю ол. Ма аланы проблемаларын сюзгендиле халкъны жарсыулары бла бирге оноучула.

Кенгешни РФ-ни Президенти Дмитрий Медведев бардыргъанды эм жаш тёлюню жашауу, иши да регионланы башчылары бу ишге къалай эс бургъанларына кёре боллугъун билдиргенди. Ызы бла кёп соруулагъа жууап этгенди.

Аладан бири - жашла бла къызла элледен шахарлагъа къачып барадыла, аны къалай тохтатыргъа боллукъду деген соруу эди. «Бизни элде баш борчубуз - инфраструктураны игилендириудю, ишчи жерле къурауду, биз алай этмесек, мындан ары да элле тозурап барлыкъдыла», -дегенди ол.

Жангы усталыкълагъа юйретирикдиле

РФ-ни Правительствосуну башчысы Владимир Путин Халкъны иш бла жалчытыуну къырал службасыны башчысы Юрий Герц бла тюбешгенди. «Шёндю шартланы банкында 800.000 предложение барды ишсизлени иш бла къалай жалчытыргъа боллугъуну юсюнден», - дегенди службаны башчысы.

Ол санда ишсиз къалгъан кадрланы жангы усталыкълагъа юйретиу да план бла бардырылгъанын билдиргенди ол. Владимир Путин Подольск шахаргъа баргъанында ишсизлени тизмелери бек узун болгъанын чертгенди. Юрий Герц бу ишде болумну игилендирир ючюн не этилгенин ачыкълагъанды.

НАТО-гъа къайтыу

Франция 43 жыл озгъандан сора НАТО-гъа къайтыргъа кёлленнгенди. Аны юсюнден къыралны президенти Николя Саркози билдириу этгенди. 1966 жылда Де Голь, АБШ европалы политикагъа, ишлеге сугъанакълыкъ этгенине къажаулугъун билдирип, Францияны НАТО-дан айыргъан эди.

Саркозини айтханына кёре, Францияны НАТО-гъа къайтыууну Евросоюзгъа, Франциягъа да политика, къорууланыу жаны бла да уллу магъанасы барды. «Биз оноу этгенле бла бир сатырда болургъа керекбиз, къачан жол бередиле бизге деп, сакълап турмай», - дегенди Саркози.

Мурдарлыкъ

Винменден шахарчыгъыны школларындан биринде бирeу «Беретта» автомат керохдан от ачханды, сора андагъы адамланы ёлтюрюп башлагъанды. Полициячыла аны ёлтюргюнчю, бу мурдар 15 адамны жашауун юзгенди. Аладан ючюсю устазла, тогъузусу окъуучула болгъандыла.

Билдириуледе айтылгъанына кёре, аны аты Тим Креченди 17-жыллыкъ жашды. Юйюн тинтгенде 18 саууттсаба тапхандыла. Германияны школларында быллай мурдарлыкъ иш 70-чи жылланы ахырында неофашистле къурап этген терроризмни кезиуюнде болгъан эди. «Тынч жашауубузну бузду бу мурдар», - деп тарыгъадыла бу шахарчыкъны адамлары.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.

Фестиваль

Сочиден лауреатла болуп къайтхандыла

Бизни газет билдирген эди Элбрус районну эки сабий коллективи – «Арабеск» эм «Салам» - кёп болмай Сочи шахарда бардырылгъан «Союз талантов России» деген халкъла аралы фестивальгъа кетгенлерин. Бу уллу фестиваль алтынчы кере бардырылады, тырнауузчула уа анга ючюнчю кере къатышадыла.

Сочиге беш жюзге жууукъ сабий келген эди. Ала Москваны, Санкт-Петербургну, Россейни башха шахарларыны, Украинаны, Белоруссияны, Молдованы, Литваны келечилери эдиле.

Тырнауузну искусстволарыны школуну хореографиядан дерсле берген устазы, «Арабеск» ансамбльни таматасы Юлия Майборода айтханнга кёре, фестиваль «Заполярье» санаторийде бардырылгъанды, бу эришиуге къатышханла да анда жашагъандыла. Фахмулу жырчыла бла тепсеучюле кёргюзтгендиле кеслерини усталыкъларын. Ала да номинациялагъа бла жыл санларына кёре юлешиннгендиле.

Бизден баргъан коллективле фестивальны ючюнчю кюнюнде чыкъгъандыла сахнагъа. Классика балетде «Арабескни» солисткасы Этезланы Сапира «Конёк-горбунок» деген балетден вариация бла Юлия Майборода салгъан «Шаудан бойнунда» деген тепсеуню кёргюзтгенди. «Арабескни», Сапирадан сора, башха къызлары Ахматланы Лейля эм Айдаланы Зильфи миллет эм индиялы тепсеулеге кёре салыннган композицияланы тепсегендиле.

«Салам» ансамбльни солистлери.

«Арабеск» тепсейди.

Будайланы Руслан башчылыкъ этген «Салам» ансамбльни солистлери Уяналаны Айюф бла Жамиля Аюева «Миллет тепсеу» деген номинацияда эришгендиле. Ала «Асланбийге» баргъандыла.

Фестивальны ахыр кюнюнде анда хорлагъанлагъа саугъала бергендиле. Элбрус районну эки тепсеу коллективи – «Арабеск» эм «Салам» - биринчи даражалы лауреатлагъа тийишли болгъандыла. Андан сора «Саламгъа» миллет тёрелени сакълагъаны ючюн диплом берилгенди. Дагъыда ансамбльлени солистлери къысха заманны ичинде хореографиядан дерсле ётгенлерине шагъатлыкъ этген сертификатла алгъандыла.

«Заполярьени» киноконцерт залында гала-концерт болгъанды. Анга «Союз талантов России» деген фестивальны лауреатлары бла дипломантлары къатышхандыла. Ол санда Элбрус районну келечилери да.

А. САФРОНОВ.

Жазылыу

Хурметли окъуучула!

«Заман» газетге сиз связьны къайсы почта бёлюмюнде да жазылыргъа боллукъсуз.

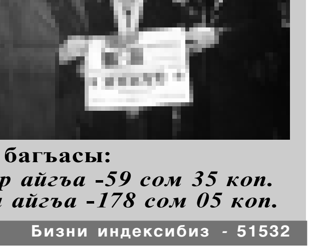

Жазылыуну багъасы:
бир айгъа -59 сом 35 коп.
юч айгъа -178 сом 05 коп.

Бизни индексибиз - 51532

Президентге письмола

Газны счётчиги кёргюзтген тарихлени телефон бла билдирирге да боллукъду

Юйлеге жылыу бериу сезон башланыр кезиуде, 2008 жылда 24-чю октябрьде, мен горгазгъа сёлешген эдим эм счётчикде кёргюзтюлгенича, мени тёлеу борчум къаллай бир болгъанын айтырларын тилеген эдим. Андан сора уа манга тёлеуню юсюнден бир тюрлю информация берилмегенди. 2008 жылда 23-чю декабрьде ноябрь эм октябрь айлада хайырланылгъан газ ючюн ахча тёлерге горгазгъа баргъанма. Абонент бёлюмде уа менден газны счётчикде кёргюзтюлген ёлчеми ючюн ахча алыргъа унамай къойгъандыла: менден сора, юйде жашагъан адамланы санына кёре тёлеуню излегендиле, 2009 жылда 27-чи январьда мен счётчикде кёргюзтюлген газ ючюн ахча тёлерге энтта да бир кере баргъанма, менден ахча алыргъа ол жол да унамай къойгъандыла.

Быллай проблема бла Бахсан шахарда бла Дугулубгей элде жашагъанланы жарымы да жолукъгъандыла. Алгъын бизде газны хайырланылыууна къарап айланыучу контролёр болуучу эди да, ол, юйлеге келип, счётчикни кёргюзтюулерин жазып алып, тийишли жерлеге бериучю эди. Алай аны къуллугъун къысхартып къойгъандыла. Энди уа биз счётчикде чыкъгъан тарихлени ай сайын жазып алып, горгазгъа элтип турургъа керекбиз. Анда уа очередь бек уллуду, жер такъырды, бир талай заманыбыз зырафына кетеди. Быллай болум законнга тийишли болуп чыкъгъан эсе, аны юсюнден халкъгъа информация билдирилирге керек эди. Мени юйюрюмю адамлары барысы да къолларындан хазна жукъ келмеген, пенсияларыны асламысы дарманлагъа къоратылгъан инвалидледиле. Бизге тёлеулени юйде жашагъан адамланы санына кёре бериу бек ауур жюкдю. Бизни юйюрде тохташхан болумну табыракъ халгъа келтирирге болушуругъузну тилейме.

Х.Х. ДЫГОВ,
Дугулубгей эл.

«Каббалкгаз» ОАО-ну толтуруучу директору **А.А. МОЛОВ** жууап береди:

- «Гражданланы жашау-коммунальный жумушларын жалчытыугъа керекли газ бла жалчытыуну жорукъларыны юслеринден» РФ-ни Правительствосуну 2008 жылда 8-чи августдан бегими («Российская газетаны» 2008 жылда 1-чи августда чыкъгъан номеринде басмаланнганды) кюч алгъанды. Абонентни лицевой сч ётуна 2008 жылда ноябрьден башлап 2009 жылда 1-чи январьгъа дери кезиуде хайырланнган газы ючюн башда айтылгъан бегимни 31-чи пунктуна тийишлиликде тёлеу ахча жазылгъан эди. Нек дегенде абонент газны счётчигинде жазылгъан кёргюзтюулени газны берген организациягъа тохташдырылгъан кезиуню ичинде билдирмегенди. Озгъан расчёт кезиуню бла эм абонент счётчикни кёргюзтюулерин тийишли жерге берген кезиуню араларында хайырланылгъан газны ёлчеми газны хайырланыуну нормативлерине тийишлиликде тохташдырылады. Айтылгъан бегимни нормативлери бла РФ-ни гражданларын газ бла жалчытыуну эм газны хайырланыуну жорукъларына тюрлениуле кийиргендиле.

Абонентни газ бла жалчытыуну жангы болумлары бла байламлы соруууну юсюнден айта, былай ангылатыргъа сюеме: РФ-ни Президентини 1996 жылда 23-чю майдан Указыны 6-чы пунктуна тийишлиликде РФ-ни Правительствосуну адамны эм гражданинни эркинликлери эм толтуруучу властьны федеральный органларыны эмда организацияланы праволу статусларын тохташдыргъан актлары кючлерине РФ-ни битеу территориясында ала официально басмалангандан сора 7 кюн озгъандан сора киредиле, актны кесинде аны кюч алыууну юсюнден башха зат айтылмай эсе. Актланы басмалауну официальный органлары «Российская газета» бла «РФ-ни законодательствосуну жыйымдыгъыдыла».

Аны бла бирге уа, айтылгъан бегимни нормативлерини излемлерине кёре, табийгъат газны поставщиги хайырланылгъан газ ючюн ахча тёлерге керек болгъаныны юсюнден газны хайырланганнга билдирип турургъа борчлу тюйюлдю. Анга да къарамай, «Каббалкгаз» ОАО, даулашла чыкъмай къалырлары ючюн, «Кабардино-Балкарская правда» газетни 2008 жылда 23-чю сентябрьде чыкъгъан номеринде газны поставщиклерине бла аны хайырланыучулагъа деп, жангы бегим бла газны хайырланыуну жорукъларына эм 2008 жылда 13-чю мартда жарашдырылгъан Жамаурат келишимге кийирилген жорукъланы юслеринден информацияланы басмалагъан эди. «Каббалкгазны» филиалларыны информация стендлеринде да адамлагъа билирге керекли информация берилгенлей турады.

Андан сора да, «Каббалкгаз» ОАО-ну таматалары кеслерини битеу республикада филиалларына газны эсебин жюрютген приборлагъа дайым контроль этип, ол тюрлю тарих кёргюзтюулени хар юйде да билип турургъа деген буйрукъну бергенди, адамлагъа 549-чу номерли бегимни излемлерин ангылатыргъа деп да буюргъандыла.

Андан сора да, абонент хайырланнган газыны ёлчемини юсюнден счётчикде кёрюннген тарихлени «Каббалкгаз» ОАО-ну филиалыны эсепни жюрютген службасына телефон бла билдирип тураллыкъды. Бу тюрлю информация филиалланы абонент службаларына быллай кезиуледе билдириледи:

- газ ючюн тёлеуле почталада документле жарашдырылып, РФ-ни Сбербанкыны филиалларында квитанцияла жазылып, «Россейни Почтасыны» филиалларыны битеу почта бёлюмлеринде тёлеу документле жарашдырылып берилселе;
- ахча «Каббалкгазны» тийишли филиалыны абонент службасыны телефону бла берилсе;
- «Каббалкгаз» ОАО-ну тийишли филиалыны абонент службасына ие кеси барып неда келечисин жиберип тёлесе;
- тёлеу тёрели письмо бла неда уведомлениясы болгъан письмо бла «Каббалкгаз» ОАО-ну филиалына жиберилсе.

Андан сора да, «Каббалкгаз» ОАО быллай къошакъ ишлени да этеди:

- «исси ызны» кёп кабельли телефонун орнатады. Аллай телефонла бюгюнлюкде «Прохладныйгаз», «Терекгаз», «Урваньгаз» филиаллада ишлейдиле, башхаларында уа бу жууукъ заманда орнатыллыкъдыла;
- конвертлеге сугъулмагъан тёлеу документлени, квитанцияланы адамлагъа тапдырыу бл а байламлы келишимлени КъМР-ни УФСП-сы «Россейни Почтасы» ФГУП бла жарашдырады;
- КъМР-ни территориясында орналгъан коммерция банкла бла газ ючюн тёлеулени алыуну юсюнден келишимлени жарашдырады. «Каббалкгаз» ОАО-ну филиалларына къоратылгъан газны санауну счётчиклери кёргюзтген тарихлени хар айны 25-чи кюнюне дери билдирип туруууну юсюнден информацияны абонентлени почта ящиклерини тышларына ай сайын жабышдырып турургъа буюрулгъанды.

ТАРИФЛЕ

Бизде багъала къоншу регионладан эсе азыракъдыла

КъМР-ни Тарифле жаны бла къырал комитетини кезиулю жыйылыуу болгъанды. Аны ишине бир къауум министерстволаны, ведомстволаны эм организацияланы келечилери къатышхандыла.

Къырал комитет 2008 жылны къалай бошагъаны сюзюлгенинде, бизни республикада тарифле къалай тохташдырылгъанларына аслам эс бурулгъанды. Жыл бошала туруп, электрокюч ючюн хайырланыучуланы къайсы къаууму къаллай бир ахча тёлериги, КъМР-ни халкъы къоратырыкъ табийгъат газны розница багъасы, жылыу-энергетика комплексни организациялары хайырланыучулагъа жиберген жылыулукъ ючюн тёлеуле къаллай бир боллукълары, жашау журт-коммунальный жумушла жаны бла тарифлени ёсе барыуларыны бек огъары чеклери экономика болумлагъа тийишлиликде тохташдырылгъандыла.

Республиканы халкъы хайырланырыкъ электрокючню багъасы 2009 жылны биринчи январындан башлап 23 процентге кётюрюлюп,тариф киловатт сагъат ючюн шахарда 2 сом бла 15 капек, элледе 1 сом бла 94 капек болгъанды. Электроплитала орнатылгъан юйледе жашагъанла уа хар киловатт сагъат ючюн 1 сом бла 51 капек тёлейдиле.

Жыйылыуда айтылгъанына кёре, халкъ хайырланнган электрокючню багъасы Тарифле жаны бла федеральный служба тохташдыргъан чеклени бек аз ёлчеми алынып тохташдырылгъанды. Орта эсеп бла айтханда, ол битеу къыралда болгъанындан эсе эки процентге уллуду.

Башха хайырланыучулагъа, ол санда КъМР-ни промышленность предприятияларына, электрокюч ючюн тариф быйыл 11 процентге кёбейтилгенди. Ол инфляция быллай бир болур деген ёлчеминден иги кесекге алашады.

Газ жаны бла тариф ёсгени аны оптовый багъасы кётюрюлгени бла байламлыды. Россей Федерацияны Правительствосу аны багъасына, бир жолгъа угъай, кезиуден- кезиуге къоша барыргъа белгилегенди. Быйылны биринчи январындан аны багъасы 5 процентге, биринчи апрельден 7 процентге, биринчи июльдан да аллай бирге, биринчи октябрьден 6,2 процентге кётюрюллюкдю.

КъМР-ни халкъы хайырланырыкъ табийгъат газны багъасы юсюбюздеги жылны биринчи январындан башлап 8,82 процентге кёбейтилгенди, бир кубометри эки сом бла 18 капек болгъанды. Саулай алгъанда, ол16,1 процентге кётюрюллюкдю, орта эсеп бла къыралдагъындан алаша боллукъду. Тенглешдирип къарасакъ, бир кубометр газны багъасы Къарачай-Черкес Республикада 2 сом бла 50 капекди, Север Осетия-Аланияда 2 сом бла 30 капекди, Ставрополь крайда 2 сом бла 40 капекди.

Айтылгъан багъала Тарифле жаны бла къырал служба КъМР-ге белгилеген чеклеге, РФ-ни 2009-2011 жыллагъа социально-экономика айныууну прогноз кёрюмдюлерине тийишлиликде тохташдырылгъандыла. Жашау журт-коммунальный мюлк организацияла тамамлаучу жумушланы багъалары уа РФ-ни Правительствосу эм Тарифле жаны бла къырал комитет этген официальный оноулагъа келишдирилип тюрлендирилирге боллукъдула.

ГЕРИЙЛАНЫ Асият.

Чемпионат

Шахматха, шашкагъа сейир уллуду

Бу кюнледе Нальчикде «Ладья» шашка-шахмат клубда «Чудо шашки» деген ат бла онтёрт жыллары толмагъан сабийлени араларында шашкаладан КъМР-ни чемпионаты бардырылгъанды. Анга республиканы Черек, Чегем, Терк районларындан эм Нальчик шахардан онбеш команда къатышханды.

КъМ Р-ни шахмат-шашка федерациясыны сыйлы президенти Мажмудин Кармов турнирни алчылары он жыллары толмагъан къызчыкъланы араларында дунияны биринчилигини кюмюш призёру Диса Ахаминова эм КъМР-ни былтыргъы чемпиону Константин Семёнов болгъанларын билдиргенди. Ала бла бирге шашкаладан биринчи, экинчи эм ючюнчю разрядлары болгъанла да эришгендиле.

Жылдан-жылгъа квалификация къурам осал бола баргъанын жарсып билдиргенди Кармов. Болсада спортну шашка, шахмат тюрлюлерине сабийлени сейирлери ёсе барады.

ОСМАНЛАНЫ Айшат.

ЭСДЕ ТУТУУ

Иши, сёзю да асыл эди

Къыралына, Ата журтуна, халкъына таза кёлю бла къуллукъ этген ахшы адамларыбызны арасында Чеченланы Шахан-Герийни жашы Шамилни атын энчи белгилерчады. Ол аягъы юсюне болгъан кюнден башлап ахыр такъыйкъагъа дери ариу халда жашагъанды, къайда ишлеген эсе да атын махтау бла айтдыргъанды.

Шамил 1919 жылда 13-чю мартда Къашхатауда туугъанды. Билим кёллю жаш Нальчикде педучилищени бошап, Пятигорскеде курслада окъугъанды. Андан сора урунуу жолун 1939 жылда туугъан элинде башлагъанды. Ол жыл окъуна аны аскерде къуллукъ этерге алгъандыла. Бёкем санлы, къарыулу жаш атлы аскерге тюшгенди. Ата журтун къоруулларгъа кёл салып юйреннгенди.

Мамыр къыралыбызгъа билмей тургъанлай душман чапханда, тёрт кере Къызыл байракъ бла саугъаланнган гвардиячы 54-чю атлы аскер полкда къуллукъ этгенди. Ол а Маньчжурияда орналгъанды. Алайы Япония бла чекде болгъаны себепли кюн сайын да бизни аскерлеге чабыуллукъ этилгенлей тургъанды.

Къыркъ биринчи жылда Чечен улу эки нёгери бла чекни сакъларгъа чыкъгъанды. Ол кече Японияны жанындан юч диверсант чекден ёте тургъанлай, Шамил нёгерлери бла аланы алларын тыйгъанды. Алайда къол кюч бла согъушуу башланнганды. Шамилге да бичакъ жара тюшгенди. Къалай-алай болса да, Чечен улу Николай Коваленко эм Къурманбий Заидов (къумукълу жаш) бла бузукъчуланы заставагъа сюрюп келгендиле.

Ала уа революцияны заманында тыш къыралгъа къачхан акъ аскерчилени жашлары болуп чыкъгъандыла. Алагъа соруу этилгенде белгили болгъанына кёре, ючюсю да темир жолну чачдырыргъа келгенлерине женгдиргендиле. Ол жигитлиги ючюн заставаны начальниги Шамилни аскер училищеге окъургъа жибергенди

Уллу Ата журт уруш башланнганда уа лейтенант Чеченланы Шамил кеси ыразылыгъы бла, башда айтханымча, 7-чи атлы гвардиячы атлы аскер корпусну 14-чю гвардиячы дивизиясыны 54-чю полкуну къауумунда урушха киргенди. Кёп да бармай аны разведка взводха командир этгендиле. Атлы аскерни жигитлиги ол кезиуде битеу Белоруссиягъа белгили болгъанды, ол душманны тылына ётюп уруш этгенди.

1944 жылны кюзюнде тамата лейтенант Чеченланы Шамилни разведка къауумуна Висланы ары жанына ётюп, душманны къорууланыу ызын белгилерге буйрукъ берилгенди. Кече къарангысы бла Шамил, тасхачыланы ызындан тизип, душманны тылына, 20 километр тереннге, киргенди. Алайда жашагъан совет адамлагъа да сора, кеслери да тёгерекге кёз жетдире, душманны адам санын, техникасын да терген, немецли офицерни да жесирге алып, ызларына къайтхандыла.

Ол жолгъу кишилиги ючюн Чечен улуну саугъаларына Къызыл Жулдузну экинчи ордени къошулгъанды. Андан сора да, бизни Шамил аллай къыйын «жумушла» бла душманны тылына кёп кере баргъанды, ёлюмню бетине къарагъанды, жигитлиги, батырлыгъы, эслилиги бла атын айтдыргъанды.

Ахырында уа Берлинни алыр ючюн баргъан сермешлеге да тири къатышханды. Батыр офицерни кишилигине анга берилген башха аскер орденлери, майдаллары да шагъатдыла. Ата журт урушну I эм II даражалы орденлери, «Варшаваны азатлау ючюн», «Берлинни алгъаны ючюн», «1941-1945 жыллада Уллу Ата журт урушда хорлау ючюн» майдаллары эм башха саугъалары бардыла.

1946 жылда октябрь айда Шамил аскерден къайтханды. Анга тугъан жерине жол бегитилип эди. Ол урушда болгъанда юйюрю орта Азиягъа кёчюрюлген эди да, атасын, анасын излеп Къыргъызстаннга келгенди. Анга ол къалай къыйын кёрюне эди. Ата журту ючюн къанын-санын аямагъан офицер къыралны аллында ышаныусуз болуп, комендантха барып, ай сайын, мен жеримден тепмегенме деп, къол салгъанны учузлугъу, таулу жашланы кёбюсюнча, аны да инжилтгенди.

Алай жашауну къыйын ауушларындан ауаргъа юйреннген жаш энди кесин педагог ишде сынаргъа таукел болгъанды. Сау онбир жылны орта школда алгъа завуч, ызы бла директор болуп ишлегенди.

Ол кезиуде Къыргъыз къырал университетни история факультетин да бошагъанды. Эллинчи жылланы ортасында, къыралда политика жумушагъанда, Чечен улуна туугъан жерибизге атланыргъа жол чыкъгъанды. Анга окъуу жыл 1957 жылда Къабарты-Малкъарда башланды. Ол жыл окъуна Шамил Шахан-Гериевични Прохладна районону таматасына салдыла. Алай анга анда кёп ишлерге тюшмеди. Ол кёп да турмай КъМР-ни жарыкъландырыу министрини орунбасарыны къуллугъуна салыннганды. Анда уа 1972 жылгъа дери бет жарыкълы урунннганды.

Республикада билим бериуню тап къурагъаны, аны айнытыугъа тийишли юлюш къошханы ючюн быллай къырал саугъалагъа тийишли болгъанды: «КъМАССР-ни школуну сыйлы устазы» деген атха, Урунууну Къызыл Байрагъыны, «Сыйлылыкъны Белгиси» орденлеге. Ол КПСС-ни область эм шахар комитетлерине членнге, КъМАССР-ни Баш советине эм Нальчик шахар советни халкъ депутатына бир ненча кере сайланнганды. 1975 жылдан башлап 1980 жылгъа дери кезиуде Шамил Шахан-Гериевич Нальчикде ВЛКСМ-ни 50-жыллыгъы атлы педучилищеге таматалыкъ этгенди, педагог кадрла хазырлаугъа уллу къыйын салгъанды.

Былайда мен аны илму ишини юсюнден энчи айтыргъа сюеме. Ол кесини кандидат диссертациясын хазырлай туруп, педагогиканы тарыхына терен кирип, жаш тёлюню юйретиу системасын игилендириуню кёп тюрлю проблемаларын кётюргенди. Андан сора да, малкъар школлагъа бир къауум окъуу китапны эм окъуу методика пособияны жарашдырып чыгъаргъанды. 1995 жылда халкъ депутатланы Нальчик шахар советини оноуу бла анга «Шахарны сыйлы гражданини» деген ат аталгъанды.

Энди уа Чечен улуну жамауат жашауда магъаналы борч тамамлагъаныны юсюнден айтыуну тийишли кёреме. Ол сау 15 жылны ичинде урушну, урунууну ветеранларыны (пенсиячыланы) шахар советине башчылыкъ этгенди, социальный-право вопросланы тамамларгъа, миллетлени араларында шуёхлукъну кючлерге, жаш тёлюню патриот ниетде юйретиуге дайым къайгъыргъанлай тургъанды.

Кесин башхаладан ёрге салмагъан, адепли, намыслы, иш кёллю адам эди. Аны профессионализм жаны бла тынгылылыгъы, тутхан иши нде жууаплыкъны сезе, биргесине ишлегенлеге къабыргъасын жарашдыра билгенине кёпле сукъланнгандыла. Аны къураучу хунери эди коллективини адамларын бир бирине жууукълашдырыугъа, ызындан тизерге кюч-къарыу берген.

Шамил Шахан-Гериевич къолунда ишлеген хар адамгъа жууукъ бола билгенди, аны ючюн къайгъыргъанды, тилек бла келгеннге болушханды. Коллективде не аз да даулаш чыкъса, бир тюрлю кёлкъалдылыкъ тууса, аланы шошайтханды, жарашыулукъ болурун кеси бойнуна алгъанды.

Биз багъалы кёрген Шамил Шахан-Гериевич Ата журтуна кертичилиги, адамлыкъ даражасы бла шахарны ветеранларына юлгю эди. Биз аны жарыкъ сыфатын, махтаулу ишлерин кёп заманнга эсибизде тутарыкъбыз.

АБДУЛЛАЛАНЫ Мустафа,
ветеранланы Нальчик шахар советини председатели.

От

Тютюнчюлени хатасындан

КъМР-ни отдан сакъланыуну къырал службасы жылны ал эки айында ишини итогларын чыгъаргъанды. Ол заманда республиканы жеринде 144 кере от тюшгенди. Аланы кезиуюнде ырысхы къоранч 2 миллион 890 минг сомгъа жетгенди, юч адам ёлгенди, 15 адам кюйюп, къыяу тапханды.

Республикада от кёбюсюнде жашау юйлеге тюшгенди. Аны алайлыгъы тютюн ичгенлени уллу кёллюлюклеринденди, сабийле от бла ойнагъанларынданды, от этилген печьлени бузукълу болгъанларынданды.

Къабарты-Малкъарны отдан сакъланыуну къырал службасыны энчи составы, эки айны ичинде от тюшген жерледе ёртенни ёчюлте туруп, 145 адамны ёлюмден къутхаргъанды, 167 миллион 305 минг сом багъасы ырысхыны отда жанып кетиуден сакълагъанды.

Арсен САБАНОВ.
КъМР-ни отдан сакъланыуну къырал службасы.

Нальчикдеги кёп вольтлу аппаратура заводда сатыу-алыу жаны бла бёлюмюню башчысы Людмила Осипова эм складны таматасы Байчеккуланы Лейля къыралны кёп регионларындан заказчыла бла кенг байламлыкъ жюрютедиле. Аны хайырындан мында этилген затла терк жайыладыла..

Суратны МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

Мурдарлыкъ

Аманлыкъчыла Волгоград областьда тутулгъандыла

КъМР-де МВД-ны уголовный розыск управлениясы, ич ишлени Элбрус районда бёлюмю эм Волгоград областьны милициясы, излеу ишни къолгъа бирден алып, 8-чи мартха жууукъ кюнлени биринде эки адамны бирден ёлтюрген мурдарланы тутхандыла.

Волгоград областьдан келген ючеулен Тырнауз шахарда Молодёжный орамда юйлени биринде фатаргъа киргендиле. Аны иесин, 1932 жылда туугъан пенсиячы тиширыуну, бойнун бууп ёлтюргендиле. Ол кюн аны биргесине болгъан 1954 жылда туугъан тиширыугъа да, азап жетдирип, жанын алгъандыла. Юйде тапхан алтын кереклени, башха къолгъа алыр зат къоймай, тонап кетгендиле.

Милиция аманлыкъчыла кимле болгъанларын терк тохташдыргъанды эм аланы тутаргъа киришгенди. Мурдарла, кюйсюз ишлерин этип, республикадан ашыгъышлы кетгенлери белгили болгъанлай, Волгоград областьха баргъанларын билип, анда ич ишлени органларыны къуллукъчуларына сёлешгендиле, ала жолда окъуна аланы къолгъа этгендиле. Аны юсюнден республикагъа билдиргендиле. Тутулгъанланы къармагъанда, урлагъан затларыны барысын да тапхандыла.

Соруу этилгенде, мурдарла терсликлерин боюнларына алгъандыла.

НИЗАМНЫ ТОХТАШДЫРЫУ

Евросоюзгъа аш-азыкъ элтирге жарамайды

Ол союзну къыралларына чемоданланы ичлеринде къыйманы, консерваны, не тюрлю-тюрлю башха продуктланы да кийирирге эркинлик жокъду – ала къоркъуулу контрабандагъа саналадыла. Тюз ишлеген таможенникле аланы сыйырыргъа керекдиле.

Жангы жорукълагъа кёре, орус туристлеге ЕС-ни чеклеринден биргелерине доктор къыйманы неда ариу ийисли къакъланнган тонгуз жауну (сало) алып ётерге эркинлик жокъду. Сют неда эт къошулуп жарашдырылгъан аш-азыкъ затланы барысын да энди европалы тыш къыраллагъа бир киши да ётдюраллыкъ тюйюлдю.

Евросоюзда айтханларына кёре, тыш къыраллы продуктла жаны бла политиканы алай къатыланнганы арбазлада ёсдюрюлген малланы юслеринден къайгъырыу бла байламлыды. ЕС-ни оюмуна кёре уа, халкъ мюлкню малчылыкъ бёлюмюне тыш къыраллы сютден бла этден уллу хата жетерге, жаланда маллагъа угъай, адамлагъа да эпидемия ауруула терк-терк тиерге боллукъдула.

Ол тюрлю проблемаладан къутулууну мадарларын излеу къолгъа къаты алыннганды – жаланда пассажирлени жюрютюуде угъай, хапчук затланы почта бла ташыуда да къаты жорукъла тохташдырылгъандыла. Алайды да, уллу халкъ байрамланы алларында Германияда жууукъларыгъызгъа «Бабаевский» фирмасы чыгъаргъан татлы затланы посылкагъа салып хазна жибераллыкъ тюйюлсюз.

Болсада ЕС-ни микрофлорасына хар ашарыкъ да бирча уллу заран келтирмейди. Сёз ючюн, сабий аш-азыкъ затлагъа тыйгъыч салынмайды. Энчи диетаны тутхан адамла да чекден кеслерине керекли продуктланы биргелерине алып ётерикдиле. Алай ол тюрлю продуктла таможняны излемлерине тийишлиликде чулгъанып болургъа, аланы битеулю ауурлукълары уа 2 килограммдан артыкъ болмазгъа керекдиле.

Алай турист кесини юй ашазыкъ затын бек сюе эсе эм аны контробанданыча ётдюрюрге таукелленнген эсе, ол затла багажда табылсала, продуктла саулайда сыйырыллыкъдыла. Андан тышында да, аллай бузукълукъ ючюн тазир тёлерге да тюшерикди, кертиди, аны ёлчеми алыкъа тохташдырылмагъанды.

Гурушхалы пассажир къолунда алып баргъан затланы тынгылы тинтир ючюн, аэропортла ахшы юйретилген итлени да хайырланырыкъдыла. Жангы жорукъланы халкъгъа билдирир ючюн, пассажирлени жюрютген (ташыгъан) организацияла жууаплыдыла. Алай туристлени ол жаны бла къарангылыкъдан чыгъарыуну мадарларын ЕС кеси да излейди – европалы самолётланы бортларында энчи информациялы жазыула орнатыладыла, ала аэропортлада да бардыла. Алайды да, биз ол тюрлю излемлени билмей эдик деп, энди бир киши да кесин ариулаяллыкъ тюйюлдю – къыйманы чекден ётгюнчю ашап бошаргъа неда таможнячылагъа берип къояргъа керек боллукъду.

Анастасия ЛЮБИМОВА.
«**Известия**» газетден.